

OCHRANA ZDRAVÍ PACIENTA

Jana Dudová

MEZINÁRODNÍ PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY, EVROPSKÉ PRÁVO

- ◉ **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.)** a **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.)** sjednané v rámci OSN
- ◉ **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)** sjednaná v rámci Rady Evropy
- ◉ **Evropská sociální charta (č. 14/2000 Sb. m. s.)**
- ◉ **Úmluva o ochraně lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (č. 96/2001 Sb. m. s.), zkráceně Úmluva o biomedicíně (dále jen ÚOB).** Úmluva vstoupila v platnost v roce 1999, Česká republika je smluvní stranou. Cílem Úmluvy je ochrana základních práv a svobod při zdravotnických činnostech. Blaho člověka má mít přednost před zájmy společnosti a vědy.
- ◉ **Charta základních práv Evropské unie,** která byla vytvořena v rámci EU. Charta byla vyhlášena na summitu EU v Nice v roce 2000. Charta zakotvuje právo na svobodu a respektování soukromého života i právo na ochranu osobní integrity, v rámci něhož výslovně uvádí některé jeho projevy v oblasti medicíny
- ◉ **Smlouva o fungování EU - zejména čl. 168 - Unie se zavazuje zajišťovat vysoký standard ochrany zdraví - zejména ochrana před infekčními chorobami**
- ◉ **Listina základních práv EU - právo na život**
- ◉ **Sekundární právo - viz zejména rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 2119/98/ES o zřízení sítě epidemiologického dozoru a kontroly přenosných nemocí v EU/ES**

OSTATNÍ PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY

- ◉ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (ZOVZ)
- ◉ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (ZPL)
- ◉ Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech)
- ◉ vyhláška č. 195/2005 Sb., kterou se upravují podmínky předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče
- ◉ vyhláška č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem

POJEM PACIENT

- Užší vymezení pojmu pacient :osoba trpící, nemocná, zraněná, která je v lékařské péči nebo ji potřebuje (paciens - patior - trpím)
- Z. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, (dále jen ZPL): pacient = fyzická osoba, zákon nerozlišuje pojmy pacient x nemocný
- zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče: pacient = osoba přijímající zdravotní péči. Nejde však o obecnou legální definici.

- specifický právní vztah s poskytovatelem zdravotní služby, tzn. s lékařem, farmaceutem, sestrou, nebo s provozovatelem zdravotnického zařízení
- Pacient - spotřebitel: zdravotní péči lze zařadit pod pojem služby (podnikatelem je osoba zapsaná v obchodním rejstříku - tzn. také zdravotnická zařízení).
- Subsidiarita zákona o ochraně spotřebitele vůči předpisům zdravotnického práva.
- Pacientem je průměrně vzdělaný a rozumově zdatný jedinec, se vzděláním nikoliv medicínským jakéhokoliv druhu.
- Vhodnější terminologie: dotčená osoba dle ÚOB

ÚSTAVNÍ ZAKOTVENÍ

- Článek 31 LZPS: **právo každého na ochranu zdraví.** Tomu na druhé straně odpovídá povinnost státu zajistit dostatečnou ochranu před faktory, které mohou ohrozit lidské zdraví. Ochrana zachování zdraví člověka je předpokladem jeho existence, a tím i nutným předpokladem práva na život a zachování fyzické integrity jedince (srov. čl. 7 LZPS). Stěžejní ustanovení pro předpisy zdravotnického práva.

MEDICÍNSKÉ PRÁVO

- Soubor právních norem upravujících společenské vztahy, jejichž objektem je prevence, ochrana zdraví jednotlivce a zlepšení kvality jeho života za pomoci odborně specializovaných postupů, realizovaných subjekty se specifickými předpoklady.
- Širší pojetí: soubor normativních aktů zabezpečujících realizaci zdravotní politiky subjekty participujícími na ochraně zdraví jednotlivce.

ZDRAVOTNÍ POLITIKA

- ◉ Tvůrcem zdravotní politiky je v souladu s programovými prohlášeními vlády a ve smyslu ustanovení § 80 odst. 1 písm. a) ZOVZ ministerstvo zdravotnictví.
- ◉ Realizace zdravotní politiky je jevem veřejnoprávním, spočívá v autoritativní tvorbě a vydávání rozhodnutí, jakož i ve výkonu řídicí a kontrolní činnosti.

ZPL

- ◉ Vymezuje povinnosti státu, zdravotnických zařízení i uživatelů zdravotnických služeb a zásady zdravotnické péče.

ZOVZ

- ◉ Upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví. ZOVZ upravuje životní a pracovní podmínky stanovením hygienických limitů u vybraných činnosti, kategorií, předmětů a médií tak, aby jejich negativní účinky na člověka byly omezeny na rozumně dosažitelnou míru.
- ◉ Spolu se svými prováděcími předpisy tvoří ZOVZ rámec hygienického zabezpečení výkonu zdravotní péče.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ

- ◉ řídí a kontroluje KHS včetně rozhodovací pravomoci o opravných prostředcích proti rozhodnutí krajských hygieniků,
- ◉ řídí očkování,
- ◉ nařizuje mimořádná opatření při epidemiích, při výskytu zdravotně závadných výrobků nebo vod, při živelných pohromách a jiných událostech na celostátní úrovni apod.
- ◉ koordinační úloha - odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky na úseku ochrany veřejného zdraví (srov. § 10 kompetenčního zákona a § 80 ZOVZ).

PŘEVZETÍ PACIENTA DO LÉČBY

- ◉ Podle čl. 5 Úmluvy o biomedicině (ÚOB) platí, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Dále platí, a to zároveň s předchozím pravidlem, že taková osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Rovněž platí, že dotčená osoba může kdykoliv svobodně svůj souhlas odvolat.
- ◉ Ustanovení mezinárodní smlouvy, jíž ÚOB je, a kterou je Česká republika vázána, nejsou přímo provedena platným českým zákonem. Nicméně ÚOB je přímo závazná a má přednost před zákonem, to vyplývá z ust. čl. 10 ústavy. Přímá závaznost znamená, že ač je s ÚOB vnitrostátní zákonodárství v rozporu nebo neupravuje příslušnou materii podrobně anebo vůbec, je znění ÚOB tím přednostním právně závazným (vymahatelným) pravidlem chování, jímž jsou všichni povinni se řídit, resp. dovolat se na jeho základě svých práv.

- ◉ ÚOB chrání přednostně svobodu pacienta se rozhodnout (toto je ratio legis ÚOB), a to i když by svým rozhodnutím škodil svému vlastnímu zdraví, pokud tak nepůsobí škodu jiným. Dotčenou osobu nelze nikdy chápat jako objekt (předmět) zákroku, ale vždy jako plnoprávného člověka, tj. subjekt povinností a práv, který je navíc v pozici slabší strany vůči lékaři vzhledem ke své neznalosti v oblasti medicíny.
- ◉ Zákrokem dle čl. 5 úmluvy se rozumí i vyšetření pacienta. V ÚOB je v jejích ustanoveních pojem zákrok chápán v poměrně širokém smyslu, zahrnuje všechny lékařské úkony, zejména ty, které jsou prováděny za účelem preventivní péče („preventive care“), diagnostiky, léčby nebo rehabilitace nebo v souvislosti s výzkumem.

§ 23 ZPL: Poučení a souhlas nemocného

- (1) Zdravotnický pracovník způsobilý k výkonu příslušného zdravotnického povolání informuje pacienta, popřípadě další osoby v souladu s § 67b odst. 12 písm. d), o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích. Jestliže to zdravotní stav nebo povaha onemocnění pacienta vyžadují, je zdravotnický pracovník uvedený ve větě první oprávněn sdělit osobám blízkým^{4b)} pacientovi a členům jeho domácnosti^{4c)}, kteří nejsou osobami blízkými, též informace, které jsou pro ně nezbytné k zajištění péče o tohoto pacienta nebo pro ochranu jejich zdraví. V případě, kdy pacient vyslovil podle § 67b odst. 12 písm. d) zákaz poskytování informací, lze informace podle věty druhé sdělovat pouze se souhlasem pacienta. Pro vyslovení souhlasu se použije ustanovení § 67b odst. 12 písm. d) a § 67ba odst. 1 a 2 obdobně.
- (2) Vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí se souhlasem nemocného, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. Odmítá-li nemocný přes náležité vysvětlení potřebnou péči, vyžádá si ošetřující lékař o tom písemné prohlášení (revers).
- (3) Je-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně života nebo zdraví dítěte anebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a odpírají-li rodiče nebo opatrovník souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu. Toto ustanovení se týká dětí, které nemohou vzhledem k své rozumové vyspělosti posoudit nezbytnost takového výkonu.
- (4) Bez souhlasu nemocného je možné provádět vyšetřovací a léčebné výkony, a je-li to podle povahy onemocnění třeba, převzít nemocného i do ústavní péče
  - a) jde-li o nemoci stanovené zvláštním předpisem, u nichž lze uložit povinné léčení,
  - b) jestliže osoba jeví známky duševní choroby nebo intoxikace ohrožuje sebe nebo své okolí, anebo
  - c) není-li možné vzhledem ke zdravotnímu stavu nemocného vyžádat si jeho souhlas a jde o neodkladné výkony nutné k záchraně života či zdraví,
  - d) jde-li o nosiče.

PRÁVNÍ ASPEKTY PŘEVZETÍ PACIENTA DLE ZPL

- ◉ § 23 odst. 1 a 2 ZPL používá pojmy pacient, resp. nemocný, které jsou mnohem užší než pojem dotčená osoba užitý v UOB.
- ◉ Pojem dotčená osoba má přednost a zahrnuje jakoukoliv osobu (zdravého či nemocného, pacienta či osobu např. dobrovolně se účastnící klinických zkoušek atd.), která je zákrokem dotčena.
- ◉ Svobodný souhlas znamená, že vůle dotčené osoby je prostá jakéhokoliv nedovoleného nátlaku jakékoliv třetí osoby (např. příbuzných, ošetřujícího lékaře). Nedovoleným nátlakem je nejenom přímé fyzické donucení, ale i bezprávná výhružka.
- ◉ Výhružka je protiprávní, jestliže jí je vynucováno něco, co jí vynucováno být nesmí a zároveň musí být takového druhu a intenzity, aby podle okolností a podle povahy konkrétního případu u tohoto, vůči komu jí bylo použito, vzbudila důvodnou bázeň.
- ◉ Zvláště při lékařských zákrocích je třeba počítat s tím, že pro druh a intenzitu případného nátlaku, aby byl za takový považován, postačí nepochybně nižší úroveň než v běžném životě.

SVOBODA SOUHLASU

- ◉ Souhlas může být kdykoliv odvolán, jakmile byla dotčená osoba řádně informována o zákroku, tj. včas, aby měla možnost si zvážit, zda souhlas udělí či nikoliv, o povaze a účelu zákroku, zejména však o následcích a rizicích zákroku.
- ◉ Rozhodnutí o odvolání souhlasu dotčenou osobou musí být respektováno. To však neznamená, že je nutno vždy a za všech okolností respektovat odvolání souhlasu dotčenou osobou, například pokud se tak stane v průběhu operace. Pak totiž mohou lékaře zavazovat profesní standardy a povinnosti, jakož i pravidla lege artis, na něž se ostatně výslovně odvolává i čl. 4 ÚOB, a ty mohou v takových případech lékaře zavazovat, aby v operaci pokračoval a předešel tak závažnému ohrožení pacientova stavu.

- ⊙ Informovaný souhlas znamená, že dotčená osoba je informována:
  - předem
  - řádně
  - o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích.

- ⊙ Forma souhlasu není stanovena, může být ústní, písemná i konkludentní, tj. dotčená osoba svým jednáním dává najevo svůj souhlas. Mlčení nelze bez dalšího vykládat jako souhlas.

POVAHA INFORMACE

- ◉ informace, na jejímž základě je následně souhlas dán či odmítnut, musí být podána řádně. To znamená, že dotčená osoba musí být informována dostatečně jasně a srozumitelně, tj. za použití takových obrátů a terminologie, aby jim **byla schopna porozumět** a dostala se tak do situace, kdy je schopna zvážit nutnost a účelnost zamýšleného zákroku a metody zákroku v porovnání s riziky a také s nepohodlím či bolestí, které jí zákrok způsobí.
- ◉ Informace o důsledcích zákroku a rizicích spojených se zákrokem nebo s alternativními postupy musí shrnovat nejen důsledky a rizika nezbytně spojená s druhem uvažovaného zákroku, ale také jakákoliv rizika související s individuálními charakteristickými rysy každého pacienta, jako je zejména jeho věk nebo existence jiných chorob.
- ◉ Problematika lékařské odborné terminologie

PŘEVZETÍ PACIENTA DO LÉČBY BEZ JEHO SOUHLASU

- ◉ Výkon práva na osobní svobodu lze omezit, jak už naznačuje sama Listina základních práv a svobod ve svém článku 8 odst. 6 v souvislosti s držením osoby v ústavní zdravotnické péči bez jejího souhlasu.
- ◉ Zákon o péči o zdraví lidu (§ 23 odst. 4) vypočítává případy - výjimky ze zásady nutnosti získání informovaného souhlasu pacienta, kdy je možné provádět vyšetřovací a léčebné výkony a převzít pacienta do ústavní péče bez jeho souhlasu. Kromě neodkladných úkonů nutných k záchraně života a zdraví se tyto případy týkají i osob, které onemocněly nemocí, u které se ukládá povinné léčení (tj. infekční onemocnění dle zákona o ochraně veřejného zdraví), osob jevících známky duševní choroby či intoxikace, které ohrožují sebe nebo své okolí a osob-nosičů.
- ◉ Nosičem je dle § 53 ZOVZ osoba po nákaze určitými infekčními chorobami. Těmto zákon stanoví kromě povinnosti podrobit se léčení i další povinnosti jako například povinnost zdržet se činností, jež by ohrožovaly zdraví jiných a povinnost informovat lékaře o svém nosičství. Převzetí pacienta (zákon používá pojem „nemocný“) do ústavní péče bez jeho souhlasu z výše zmíněných důvodů je zdravotnické zařízení povinno do 24 hodin oznámit soudu příslušnému dle sídla zařízení.

POSTUP SOUDU

- ◉ Soud musí do sedmi dnů rozhodnout o (ne)přípustnosti převzetí a do tří měsíců od vydání usnesení o přípustnosti převzetí (nikoli až od jeho právní moci) o dalším držení v ústavu. V tomto druhém stádiu je soud povinen ustanovit lékařského znalce a v rozsudku musí uvést dobu, po jakou lze pacienta ve zdravotnickém zařízení dále držet.
- ◉ Doba účinnosti rozhodnutí je však maximálně jeden rok. Krátké lhůty pro rozhodnutí soudu jsou jednou z nejdůležitějších procesních záruk v detenčním řízení. Pokud je však tříměsíční lhůta porušena, následky takového porušení je třeba řešit vždy na základě posouzení konkrétního případu po zvážení složitosti předmětu řízení, chování účastníků i postupu rozhodujícího soudu. Samotné porušení této lhůty nemá za následek nezákonnost rozsudku, pokud nepředstavovalo zároveň zásah do hmotných ústavních práv účastníka řízení a ani neovlivnilo dodržení ostatních zásad práva na spravedlivý proces.

(srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 425/2005).

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA (ESLP)

- ◉ porušení článku 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se týkají neoprávněného či nepřiměřeného držení osob ve vazbě
- ◉ rozsudek ve věci **Enhorn proti Švédsku** ze dne 25. ledna 2005, č. 56529/00. V daném případě byl stěžovatel nakažen virem HIV a jelikož nedodržel stanovená opatření nařízená mu krajským hygienikem, byl na základě soudního příkazu hospitalizován. V povinné izolaci byl bez svého souhlasu. Evropský soud pro lidská práva v tomto rozhodnutí stanovil kritéria významná pro posouzení, zda zbavení svobody za účelem zabránění šíření nakažlivé nemoci je v souladu se zásadou proporcionality a požadavkem, aby zbavení svobody bylo prosté jakékoli svévolnosti. Převládajícím důvodem omezení práva na osobní svobodu jak u osob duševně nemocných, tak u osob nakažených infekční chorobou není pouze nebezpečí pro veřejnou bezpečnost, ale i vlastní zájmy těchto osob. Zbavení svobody infikované osoby je poslední možností, jak šíření nemoci zabránit, protože méně závažná opatření se ukázala jako nedostatečná pro ochranu zájmu veřejnosti. Když tato kritéria již neplatí, podklad pro zbavení svobody přestává existovat.

SOUDNÍ JUDIKATURA K POVINNOSTI OČKOVÁNÍ

- ◉ Často je namítáno porušení práva na život, práva na ochranu soukromí a práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání zavedením povinného očkování. Nejznámější je rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva Sdružení X v. Spojené Království (č. 7154/75). Soud dospěl k závěru, že povinné očkování zajišťuje ochranu života před infekcemi a představuje tak prostředek ochrany veřejného zdraví, a proto výše jmenovaná práva nebyla porušena.
- ◉ Obdobně judikoval i český Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 5 As 17/2005. Stěžovatel namítal zasažení do jeho svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání. K tomu NSS poznamenal, že k zásahu do výše zmíněných práv nedošlo, došlo pouze k omezení výkonu tohoto práva v souladu s Listinou na základě zákona (ZOVZ), jelikož ten sleduje vyšší cíle - ochranu veřejného zdraví, což je plně v souladu s ústavně zaručeným právem na ochranu zdraví. Pokud zákon o ochraně veřejného zdraví ukládá povinnost podrobit se pravidelnému očkování, činí tak z důvodu ochrany veřejného zdraví. Tato povinnost je rovněž v souladu s Úmluvou o biomedicíně, protože Úmluva úpravu obsaženou v zákoně ve svém článku 26 připouští.

OSOBNÍ ÚDAJE PACIENTA

◉ § 67a a násl. ZPL

- (1) Zpracováním osobních údajů podle tohoto zákona se rozumí zpracování osobních údajů při vedení zdravotnické dokumentace a další nakládání s ní a zpracování osobních údajů v Národním zdravotnickém informačním systému (dále jen "NZIS").
- (2) Při zpracování osobních údajů podle odstavce 1 lze vést rodné číslo pacienta
  - a) ve zdravotnické dokumentaci (§ 67b),
  - b) v NZIS, pokud se sběr a zpracování informací a jejich vedení podle § 67c odst. 1 vztahuje ke konkrétnímu pacientovi.

DALŠÍ PRÁVA PACIENTA

- ◉ § 67b odst. 12 ZPL:

Pacient má právo

- a) na poskytnutí veškerých informací shromážděných ve zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě nebo v jiných zápisech vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu; v případě autorizovaných psychologických metod a popisu léčby psychoterapeutickými prostředky má nárok na informace, jejichž obsahem je popis příznaků onemocnění, diagnóza, popis terapeutického přístupu a interpretace výsledků testů,
- b) v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do dokumentů uvedených v písmenu a); v případě záznamů autorizovaných psychologických metod a popisu léčby psychoterapeutickými prostředky může nahlížet do záznamů týkajících se popisu příznaků onemocnění, diagnózy, popisu terapeutického přístupu a interpretace výsledků testů,
- c) na pořízení výpisů, opisů nebo kopií dokumentů uvedených v písmenu a); v případě autorizovaných psychologických metod a popisu léčby psychoterapeutickými prostředky má nárok na pořízení výpisů, opisů nebo kopií těch částí dokumentů, které se týkají popisu příznaků, diagnózy, popisu terapeutického přístupu a interpretace výsledků testů,
- d) určit osobu, která může být informována o jeho zdravotním stavu, nebo vyslovit zákaz podávání těchto informací jakékoliv osobě, a to při přijetí k poskytování zdravotní péče nebo kdykoliv po přijetí; pacient při určení osoby, která může být informována o jeho zdravotním stavu, zároveň určí, zda této osobě náleží též práva podle písmen b) a c); pacient může určení osoby nebo vyslovení zákazu kdykoliv odvolat...

○ § 67ba ZPL:

- (1) Pacienta nebo zákonného zástupce pacienta poučí o jeho právech uvedených v § 67b odst. 12 ošetřující lékař.
- (2) Určení osoby nebo zákaz podávání informací podle § 67b odst. 12 písm. d), popřípadě odvolání určení osoby nebo zákazu podávání informací, se zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi a opatří podpisem ošetřujícího lékaře a pacienta. Jestliže pacient nemůže s ohledem na svůj zdravotní stav záznam podepsat, je však schopen projevit svou vůli, podepíše záznam ošetřující lékař a jeden svědek. V záznamu se uvede způsob, jakým pacient svou vůli projevil, a zdravotní důvody bránící podpisu pacienta.
- (3) Právo na informace o zdravotním stavu pacienta, který zemřel, příčinách úmrtí a výsledku pitvy, byla-li provedena, právo v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, na pořízení výpisů, opisů nebo kopií těchto dokumentů mají osoby blízké zemřelému pacientu, neurčil-li za svého života jinak, popřípadě další osoby určené pacientem podle § 67b odst. 12 písm. d). Jde-li o zemřelého pacienta, který byl osobou s omezenou způsobilostí k právním úkonům v rozsahu neumožňujícím uplatnit právo podle § 67b odst. 12, osobou zbavenou způsobilosti k právním úkonům nebo nezletilou osobou, má práva podle věty první zákonný zástupce tohoto pacienta, popřípadě osoba určená tímto zákonným zástupcem.
- (4) Jestliže zemřelý pacient za svého života vyslovil zákaz poskytování informací o svém zdravotním stavu, právo na informace o jeho zdravotním stavu, včetně práva nahlížet v přítomnosti zdravotnického pracovníka do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, a právo pořizovat z nich výpisy, opisy nebo kopie mají osoby blízké pouze v případě, že je to v zájmu ochrany jejich zdraví nebo ochrany zdraví dalších osob, a to v rozsahu nezbytném pro ochranu zdraví.

○ § 67bb ZPL

- (1) Zdravotnický pracovník má právo v případě pochybností o totožnosti osoby, popřípadě jejího vztahu k pacientovi, které náleží práva podle § 67b odst. 12 nebo § 67ba odst. 3 nebo 4, požadovat, aby tato osoba prokázala svou totožnost.
- (2) Zdravotnické zařízení je povinno zajistit, aby osoba, která může nahlížet podle tohoto zákona do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, anebo si může pořizovat výpisy, opisy nebo kopie těchto dokumentů, nezjistila osobní údaje třetích osob. Rodné číslo pacienta lze poskytnout pouze osobám blízkým nebo osobám, které mají právo na informace podle § 67b odst. 12, pokud tyto osoby prokáží, že jim pacient nebo jeho zákonný zástupce udělil na základě zvláštního právního předpisu upravujícího nakládání s rodnými čísly souhlas k využití jeho rodného čísla.
- (3) Jestliže jsou ve zdravotnické dokumentaci vedené o nezletilém pacientovi zaznamenány takové údaje o jeho zákonném zástupci, které zdravotnickému pracovníkovi sdělil nezletilý pacient nebo jiná osoba a z nichž lze vyvodit podezření na zneužívání nebo týrání nezletilého pacienta, ohrožování jeho zdravého vývoje, popřípadě jiné závažné porušení rodičovské zodpovědnosti, může zdravotnický pracovník omezit zpřístupnění zdravotnické dokumentace zákonným zástupcům, pokud uzná, že toto omezení je v zájmu nezletilého pacienta. Stejně lze postupovat i tehdy, požádá-li o to nezletilý pacient, který s ohledem na věk a stupeň rozumové vyspělosti je schopen si sám utvářet své názory. Přístup do zdravotnické dokumentace lze zákonným zástupcům omezit pouze ve vztahu k údajům, z nichž vyplývají skutečnosti uvedené ve větě první (10c). Obdobně se postupuje, jde-li o pěstouny.
- (4) Pořízení výpisů, opisů nebo kopií zdravotnické dokumentace nebo jiných zápisů vztahujících se k zdravotnímu stavu pacienta zajišťuje zdravotnické zařízení ve stanovené lhůtě .....
- (5) Každé nahlédnutí do zdravotnické dokumentace nebo pořízení jejích výpisů, opisů nebo kopií se do zdravotnické dokumentace zaznamená. V záznamu se uvede jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození osoby, která do zdravotnické dokumentace nahlédla nebo na jejíž žádost byl pořízen výpis, opis nebo kopie, dále rozsah, účel a datum nahlédnutí nebo pořízení výpisů, opisů nebo kopií. Záznam podepíše zdravotnický pracovník, který byl přítomen nahlížení do zdravotnické dokumentace, nebo zdravotnický pracovník, který pořídil výpis, opis nebo kopii této zdravotnické dokumentace, a oprávněná osoba.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ SYSTÉM - NZIS

§ 67c a násl. ZPL

- ◉ jednotný celostátní informační systém určený
  - a) ke sběru a zpracování informací o zdravotním stavu obyvatelstva, o zdravotnických zařízeních, jejich činnosti a ekonomice za účelem usměrňování poskytování zdravotní péče, stanovení koncepce státní zdravotní politiky, k využití informací v rámci zdravotnického výzkumu, pro řízení zdravotnictví a pro státní statistiku,
  - b) k vedení národních zdravotních registrů (účelem registrů je evidence a sledování pacientů s vybranými společensky závažnými nemocemi, vyhodnocování diagnostické a léčebné péče, sledování vývoje, příčin a důsledků těchto onemocnění a stavů a statistická a vědecká zpracování zdravotnického charakteru).

- ◉ Plnění úkolů NZIS zajišťuje Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (dále jen "Statistický ústav") zřízený ministerstvem zdravotnictví. Statistický ústav při nakládání s osobními údaji plní úkoly správce a zpracovatele, pokud tento zákon nebo zvláštní právní předpis^{5a)} nestanoví jinak nebo pokud Statistický ústav zpracováním osobních údajů nepověří podle zvláštního právního předpisu jiného zpracovatele.

- ◉ Zpracování osobních údajů v NZIS, pokud tento zákon nestanoví jinak, se řídí zvláštním zákonem (zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů). Použije se přiměřeně i na ošetrovatelskou a rehabilitační péči.

NĚKTERÉ PROBLÉMY

- ◉ V souladu se zásadou informovaného souhlasu, která je vymezena v čl. 5 ÚOB, příp. v § 23 odst. 1 ZPL musí být pacient před provedením zákroku informován mj. o rizicích spojených s daným zákrokem.
- ◉ Zdravotnická zařízení nesledují počet uskutečněných rizik (negativních následků), ke kterým došlo při konkrétních zákrocích, mezi jednotlivými zařízeními přitom mohou být velké rozdíly z hlediska pravděpodobnosti, že k určitému nepříznivému následku dojde. Pacient tak není objektivně informován o nebezpečí, jaké v souvislosti se zákrokem podstupuje. To může mít za následek neplatnost pacientova souhlasu s léčbou a odpovědnost zdravotnického zařízení za způsobenou škodu či jinou újmu.
- ◉ Zdravotnická zařízení by měla mít povinnost evidovat uskutečněné negativní následky léčebných zákroků a vést jejich statistiky. Jen tak mohou náležitým způsobem splnit svou povinnost o rizicích objektivně informovat pacienta. Není povinností zdravotnických pracovníků každému pacientovi sdělit procenty vyjádřené riziko daného zákroku, vždy by se ale měl opírat o informace skutečně relevantní pro dané zařízení či lékaře.

- V praxi zdravotnických zařízení běžně dochází k tomu, že pacient je poučován o povaze, účelu, rizicích a důsledcích zákroku či alternativách k němu až těsně před provedením operace. Pacient by přitom měl vždy mít dostatek času k tomu, aby si vše promyslel a případně se lékaře zeptal na doplňující otázky.
- Zákon by měl vymezovat určité zásady, které zaručí, že pacient bude mít zejm. u invazivních zákroků dostatek času seznámit se s riziky, které pro něj plynou z daného zákroku, vše si promyslet a případně se zdravotnických pracovníků zeptat na doplňující otázky. S výjimkou neodkladných situací by měla být respektována minimálně doba 48-24 hodin. Doba by měla být tím delší, čím méně je zákrok indikován.

PROBLEMATIKA DŘÍVE VYSLOVENÝCH PŘÁNÍ

- ◉ Podle čl. 9 ÚOB *bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání. Platná zákonná úprava* přitom institut dříve vyslovených přání, který je jinak v zahraničních právních úpravách často poměrně detailně rozveden, nezná. **Čl. 9 ÚOB tak zůstává nenaplněn.**
- ◉ Česká republika by měla mít právní úpravu regulující možnost pacienta vyslovit pokyny pro případ, že pozbude způsobilost. Návrh nového zákona o zdravotních službách rámcově počítá s možností pacienta specifikovat dříve vyslovené přání.

ZAJIŠTĚNÍ PŘEKLADU POUČENÍ O ZÁKROKU DO CIZÍHO JAZYKA

- Praxe je z hlediska zajišťování překladu poučení o zákroku pro pacienta, který neovládá češtinu, roztržštěná. Některá zařízení se domnívají, že poučení pacienta, tak, aby poučení rozuměl, je jejich povinností, jiná se domnívají, že pokud pacient nerozumí česky, je jeho povinností zajistit si překlad poučení.
- Zákon by měl jednoznačně vymezit, že je povinností poskytovatele zdravotních služeb zajistit, aby pacient, který nerozumí česky, plně porozuměl poučení v rámci informovaného souhlasu. Pacient by měl mít možnost zvolit si vlastní osobu, která překlad poučení o zákroku zajistí (např. osoba blízká). Pokud si však pacient sám tlumočnicka nezvolí, musí jej zajistit poskytovatel.

UZNÁNÍ PŘIMĚŘENÉ ZPŮSOBILOSTI NEZLETILÝCH PACIENTŮ

- Přestože současná právní úprava způsobilost nezletilých pacientů udělit samostatně souhlas s léčbou či zákrok odmítnout nevyklučuje a tato otázka je obecně upravena v § 9 občanského zákoníku, fakticky většinou tato způsobilost nebývá uznána. Lékaři mají obavy z posuzování způsobilosti nezletilců „ad hoc“, a proto často raději o souhlas se zákrokem žádají přímo zákonné zástupce bez ohledu na věk a vyspělost nezletilých osob, jejichž práva tak nejsou respektována.
- Ve smyslu ZPL může lékař odepřít rodiči nezletilého pacienta přístup do zdravotnické dokumentace pouze v případě, kdy z údajů v dokumentaci lze vyvodit podezření na *zneužívání nebo týrání nezletilého pacienta, ohrožování jeho zdravého vývoje, popřípadě jiné závažné porušení rodičovské zodpovědnosti. Je tedy sporné, zda má lékař povinnost chránit důvěrnost informací nezletilého pacienta vůči jeho rodičům.*
- Právní úprava by měla v každém případě respektovat právo nezletilého pacienta, který je vzhledem ke své rozumové a volní vyspělosti způsobilý dát souhlas s léčbou či zákrok odmítnout.

MIMOSOUDNÍ ŘEŠENÍ PACIENTSKÝCH SPORŮ

- ◉ **Evropská unie i Rada Evropy podporují rozvoj mimosoudního řešení sporů. Komise zveřejnila v roce 2004 Kodex chování mediátora. Přijata byla Zelená kniha o alternativním řešení sporů a následně schválena Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o mediaci.**
- ◉ **I přes absenci regulace procesu mediace a některé praktické problémy s tím spojené (např. zatím nedochází ke stavění běhu promlčecí doby) je mediace v ČR možná.**
- ◉ **Pacient a zdravotnické zařízení mohou i bez záahu soudu o sporném nároku uzavřít tzv. dohodu o narovnání podle § 585 a násl. občanského zákoníku.**

DOPORUČENÉ ZDROJE INFORMACÍ

- ◉ <http://www.ferovanemocnice.cz/>
- ◉ www.ikem.cz/www?docid=7095 - etický kodex práv pacientů
- ◉ <http://www.mpsv.cz/cs/840> - práva pacientů
- ◉ http://www.llp.cz/_files/file/analyza_zdravotnicke_zakony_fin.pdf - Liga lidských práv - zdravotnické zákony
- ◉ <http://www.pacienti.cz/vypis.php?kat=prava> – svaz pacientů ČR
- ◉ <http://www.mzcr.cz/> - Ministerstvo zdravotnictví
- ◉ www.szu.cz - Státní zdravotní ústav
- ◉ <http://www.sukl.cz/> - Státní ústav pro kontrolu léčiv
- ◉ <http://www.nebezpecneleky.cz/> - nebezpečné léky
- ◉ <http://www.nemocniceboskovice.cz/rady-pacientum> - příklad informací nemocnice pro pacienty